

Prj 204 WOII in relatie tot de archeologische uitvoering

Plan van Aanpak

Fase 1a en 1b

Fase 3

Versie 2.3 definitief extern, incl. uitwerking fase 3

SIKB Programmabureau

T.b.v. fase 3 aangepast op 12 september 2013

Verwijzing goedkeuring CCvD Archeologie

Dit Plan van Aanpak is besproken en goedgekeurd tijdens de vergadering van het CCvD Archeologie op 3 juni 2013.

Op 16 september 2014 is de uitwerking voor fase 3 ter kennisgeving voorgelegd.

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Doel	3
3	Beschrijving per deelproject	4
3.1	Inventariseren huidig speelveld (Fase 1a)	4
3.2	Agenderende notitie m.b.t. knelpunten (Fase 1b)	6
3.3	Aanvullende richtlijnen KNA waarden en selecteren WOII vindplaatsen en resten (PM Fase 2).....	6
3.4	Kennisdocument/handreiking samenloop archeologie en explosieven (Fase 3).....	8
4	Offerte met plan van aanpak	10
4.1	Bepalingen	10
4.2	Planning en fasering	10
5	Organisatie en begeleiding	11
6	Vereiste kennis en ervaring fase 1 a en b	11
7	Gunningcriteria: eisen aan de offerte met uitwerkingsplan.....	11
8	Geraadpleegde bronnen:	13

esther
Verwij

Foto voorzijde: M. Reinders. Archeologische begeleiding van een ruiming in de gemeente Apeldoorn.

1 Inleiding

De afgelopen jaren vindt steeds meer professioneel archeologisch onderzoek plaats naar resten uit de Tweede Wereldoorlog. Voor de één een logische stap – het is immers onderdeel van ons verleden -, voor de ander een moderne vorm van schatgraverij, want is er wel een wetenschappelijke noodzaak voor? En hoe gaan we om met de belangrijke maatschappelijke component die verbonden is aan dit archeologisch onderzoek naar een beladen, nog vers in het collectief geheugen liggende periode? Ook de uitvoering en afwikkeling van het AMZ-onderzoek brengt bij deze relatief jonge vorm van archeologie problemen met zich mee, onder andere bij het waarderen van vindplaatsen en (de-)selectie, deponering en conservering van vondstmateriaal.

In december 2012 heeft het CCvD Archeologie gesproken over vindplaatsen uit WOII in het licht van recente onderzoeksprojecten. Dit heeft geleid tot het formuleren van de volgende concrete knelpunten:

- Onduidelijkheid/verschil van mening of, en zo ja welke, resten uit WOII (kunnen) behoren tot het roerend en onroerend archeologisch erfgoed in land- en waterbodems (vanuit wetenschappelijk en maatschappelijk oogpunt);
- Onduidelijkheid over het wettelijk- juridisch kader en daarmee samenhangende rollen en verantwoordelijkheden van alle betrokken partijen en in het bijzonder de archeologische partners;
- Door bovenstaande onduidelijkheden geen helder kader voor het eventueel waarderen van vindplaatsen en (de-)selectie, deponering en conservering van vondstmateriaal;
- Onduidelijkheid over- en kansen voor samenloopaspecten archeologie en WOII munitieonderzoek (sanering);

Bovenstaande opsomming van vragen en knelpunten doet weliswaar geen recht aan de complexiteit en vele facetten van het onderwerp zelf en voor een belangrijk deel vallen zij ook buiten de directe reikwijdte van de KNA. Desondanks vindt het CCvD Archeologie het belangrijk dat er een eerste aanzet wordt gemaakt in het aanpakken van de gesignaleerde problematiek en het beantwoorden van een aantal vragen.

Voorliggend PVA bevat de eerste stappen (Fase 1a en Fase 1b) om goed inzicht te krijgen in het speelveld en het gezamenlijk bepalen van een lijn wat betreft de uitvoering en uitwerking van professioneel archeologisch onderzoek naar resten uit de Tweede Wereldoorlog.

Tevens wordt geschetst hoe dit project een vervolg kan hebben (Fase 2 en Fase 3), afhankelijk van de uitkomsten van en besluitvorming aansluitend op Fase 1a en 1b.

2 Doel

Het CCvD Archeologie wil middels het laten uitvoeren van een aantal deelprojecten met een heldere vraag/doelstelling het volgende bereiken:

Fase 1 a en b Inventariseren en agenderen

- *Wetenschappelijk en maatschappelijk kader*: helderheid over resten uit WOII in relatie tot het archeologisch bodemarchief; m.a.w. maken deze resten, of een deel daarvan, deel uit van het archeologisch bodemarchief en daarmee van de AMZ-cyclus en komen deze zodoende in aanmerking voor duurzaam behoud, in- of ex situ? Hoe verhoudt de rol van de archeologen zich tot de maatschappelijke aspecten van WOII erfgoed?
- *Wettelijk juridisch kader*: het wettelijk juridisch kader m.b.t. roerend en onroerend WOII-erfgoed inzichtelijk maken door het opstellen van een overzicht van het wettelijk juridisch kader en de rollen en verantwoordelijkheden; kortom, wat is het speelveld?
- *Agenderende notitie*: Waar nodig de geformuleerde knelpunten agenderen bij de betrokken partijen (inclusief ministeries) door het opstellen en bespreken van een agenderende notitie.

Na uitvoering van bovenstaande deelprojecten zal er separaat besluitvorming plaatsvinden door het CCvD Archeologie en na consultatie met o.a. deponhouders over nut en noodzaak van het uitvoeren van Fase 2. Fase 1 is medio 2013 van start gegaan en wordt eind 2013 afgerond.

Fase 2 PM

Fase 2 PM richt zich op het aspect waarden (in het licht van de huidige KNA waarderingsystematiek) en de selectie en deselectie van materiaal uit de WOII tijdens een onderzoek. Het uiteindelijke doel hiervan zou kunnen zijn het geschikt maken van de KNA voor het waarden en selecteren van resten uit de WOII en helderheid voor alle partijen over (de)selectie en deponering en eisen aan het conserveren.

Fase 3

Het eindresultaat van deze fase is een kennisdocument/handreiking over samenloop van archeologisch onderzoek en het ruimen van explosieven. Voor die laatste kunnen die resten zelf ook onderwerp van het archeologisch onderzoek zijn.

Het doel van deze handreiking is het informeren, stimuleren, enthousiasmeren en het besparen van kosten door efficiënt (samen) te werken. Het motto is: Samenloop is mogelijk, maar hoe doe je dat? De handreiking bevat naast kennis over samenloopaspecten en kennis over de beide werkvelden, ook praktische handvatten. De handreiking bedient 3 doelgroepen (deze zijn qua vormgeving duidelijk van elkaar onderscheiden). Doelgroepen zijn: (1) de gemeente als bevoegd gezag en opdrachtgever, (2) de ruimer van explosieven en (3) de archeoloog.

3 Beschrijving per deelproject

Hieronder volgt per deelproject een aanpak op hoofdlijnen. Indien nodig wordt deze globale aanpak voor fase 2 (PM) en fase 3 nader uitgewerkt in een Plan van Aanpak.

3.1 Inventariseren huidig speelveld (Fase 1a)

Op dit moment is er geen landelijke 'visie' op en aanpak van archeologisch onderzoek naar het ondergrondse erfgoed uit WOII, terwijl het wel plaatsvindt en deze onderzoeken vondstmateriaal genereren dat al dan niet gedeponerd dient te worden bij de

archeologische depots. Ook is niet duidelijk hoe je als archeoloog op de juiste manier omgaat met resten uit de WOII wanneer deze 'bij toeval' ontdekt worden tijdens een onderzoek naar oudere periodes. Het gebrek aan een gezamenlijke visie en kader veroorzaakt onduidelijkheid en dikwijls een gebrek aan draagvlak waar betrokken partijen –onder andere opdrachtgevers, uitvoerders, bevoegde overheden en depothouders- in toenemende mate mee te maken hebben.

De genoemde onduidelijkheid kent wetenschappelijke, maatschappelijke en wettelijk-juridische aspecten. Fase 1a is erop gericht inzicht te krijgen in- en uitsluitel te geven over deze aspecten.

Kader voor de uitvoering van de inventarisatie fase 1a:

- *Wetenschappelijk, maatschappelijk:*
Beantwoordt eenduidig de vraag of ondergrondse resten uit WOII deel uitmaken van het (nationale) bodemarchief cq het ondergrondse erfgoed. Het antwoord moet duidelijk maken of deze resten al dan niet duurzaam in- of ex situ behouden zouden moeten worden. Geef vervolgens een antwoord op de vraag welke resten dan *globaal* in aanmerking voor in- of ex situ behoud. Welke resten vallen daarbuiten op basis van maatschappelijke of wettelijk-juridische gronden? Om deze vragen te beantwoorden zal breder dan de archeologie moeten worden gekeken en rekening moeten worden gehouden met de zware maatschappelijke component die aan onderzoek naar deze periode is verbonden. Het maken van een maatschappelijke omgevingsanalyse en het betrekken in de analyse van niet-archeologische belanghebbenden zijn hierbij van groot belang. Hiertoe dient een landelijke *round table* te worden georganiseerd met de *stakeholders*. Tevens zal worden gekeken naar relevante bestaande praktijk bij het bovengrondse erfgoed uit WOII en welke kaders relevant zijn voor de archeologie op het niveau van het Rijk en de decentrale overheden.
- *Wettelijk-juridisch:*
Maak door middel van het uitvoeren van een inventarisatie voor alle betrokken partijen duidelijk en inzichtelijk wat de reikwijdte van het onderwerp is, wat de daarmee samenhangende rollen en verantwoordelijkheden zijn en wat het wettelijk-juridisch kader is. De inventarisatie beoogt geen beleid te formuleren, maar uitsluitend de inhoud van de huidige wet –en regelgeving weer te geven.¹ Het opstellen van een voor de archeologie juridisch kloppend en relevant overzicht van de bestaande wet- en regelgeving en rollen en verantwoordelijkheden zoals die van toepassing is op de betrokken partijen (o.a. bevoegde overheid, opdrachtgever, uitvoerder, depothouder). Minimaal behelst deze analyse de aspecten wapens en munitie, oorlogsgraven, vliegtuig- en scheepswrakken en het nationaal/internationaal eigendom. Tevens wordt ingegaan op de bestaande praktijk, meer in het bijzonder de bestaande wet- en regelgeving bij de bovengrondse Erfgoed-/monumentenzorg van resten uit WOII. In hoeverre is deze relevant voor de ondergrondse resten en kan daar op aangesloten worden?
- *Inventarisatie praktijkervaring en gemaakte beleidskeuzes overheden:*
Bring middels een (korte) inventarisatie de eventueel door overheden reeds ervaren problematiek en gemaakte beleidskeuzes m.b.t. de omgang met ondergrondse resten uit WOII in beeld.
- *Inventarisatie internationaal:*
Bring in beeld hoe andere Europese landen met ondergrondse wereldoorlogsresten (WOI/WOII) omgaan. Schets minimaal bestaande wet- en

¹ Medio 2013 zal een RAM rapport verschijnen over WOII Archeologie. Hierin zal ook een inventarisatie worden opgenomen van de relevante wet – en regelgeving en wordt ingegaan op knelpunten. De omgevingsanalyse kan hierop voortbouwen.

regelgeving in relatie tot de praktijk in België, Duitsland, Engeland en Frankrijk. Zijn er mogelijk ook andere relevante ontwikkelingen in de bredere Europese context te benoemen?

3.2 Agenderende notitie m.b.t. knelpunten (Fase 1b)

De agenderende notitie namens het CCvD bouwt voort op de inventarisatie, uitgevoerd in Fase 1a. Met de agenderende notitie beoogt het CCvD een aanzet te geven om (een aantal) gesignaleerde knelpunten tot een oplossing te brengen. In de notitie wordt aangegeven welke problemen er zijn en wordt per knelpunt een advies gegeven hoe deze in de toekomst zouden kunnen worden opgelost. Dit zoveel mogelijk passend binnen de wettelijke kaders en daarbij horende taken, rollen en verantwoordelijkheden. Indien nodig wordt de agenderende notitie geadresseerd aan de (Rijks)overheid (ministers).

Kader voor de uitvoering van fase 1b:

Opstellen agenderende notitie:

Op basis van de wettelijk-juridische inventarisatie kunnen naar verwachting specifieke onderwerpen/knelpunten geagendeerd en tevens geadresseerd worden. De agenderende notitie geeft minimaal antwoord op de volgende vragen:

- Welke knelpunten/discrepanties staan een goede archeologische uitvoeringspraktijk (KNA omschreven werkzaamheden veldwerk tot en met het deponeren) in de weg?
- Hoe kunnen deze knelpunten worden weggenomen (binnen de gegeven taken en rollen en verantwoordelijkheden)?
- Binnen wiens taken- en verantwoordelijken ligt het om knelpunten weg te nemen en zo ja, waarom?
- Is het aanbevelingswaardig om met het oog op nut en noodzaak hiervoor beleid te ontwikkelen? Zo ja, waarom en binnen welke rollen en verantwoordelijkheden?

3.3 Aanvullende richtlijnen KNA waarden en selecteren WOII vindplaatsen en resten (PM Fase 2)

Inzoomend op de uitvoeringspraktijk zijn er 'urgente' problemen te constateren op de volgende twee onderwerpen²:

- Waarden (en selecteren) van vindplaatsen cf de KNA
- Deponeren van vondstmateriaal (deselectie/selectie, conservering)

De huidige **waarderingssystematiek** in de KNA biedt geen goed kader voor het waarden van vindplaatsen uit WOII. In het met subsidie van de provincie Utrecht opgestelde rapport 'Waardering van oorlogserfgoed' wordt het probleem op dat vlak helder omschreven: *bij toepassing van de in de archeologie gangbare waarderingssystematiek op oorlogssporen zijn vooral de criteria schoonheid (zichtbaarheid) en herinneringswaarde problematisch, omdat deze criteria voor*

² Deze problemen zijn o.a. door RAAP aan het CCvD gepresenteerd (vergadering december 2012).

oorlogssporen vaak niet onderscheidend zijn [de oorlog ligt nog relatief vers in het geheugen, wat zou betekenen dat vrijwel alle WOII sporen als behoudenswaardig zouden scoren]. Een ander knelpunt is dat deze waarderingssystematiek onvoldoende rekening houdt met het feit dat de betekenis van oorlogssporen veel verder gaat dan de betekenis van die sporen voor archeologisch onderzoek. De sporen kunnen en mogen niet alleen worden gezien als onderzoeksobject. Aan (plekken met) oorlogssporen kunnen naast een wetenschappelijke betekenis ook een educatieve/recreatieve, symbolische of emotionele betekenis worden toegekend. Op basis van aspect beleving (m.n. herinneringswaarde) zouden alle vindplaatsen bij voorbaat behoudenswaardig zijn. De KNA heeft op dit punt aanvulling om dergelijke vindplaatsen goed op waarde te kunnen schatten. In dit rapport is een voorstel opgenomen voor een alternatieve, integrale waarderingssystematiek voor oorlogserfgoed, dat als uitgangspunt kan dienen voor het zoeken naar een werkbare systematiek die in de KNA kan worden opgenomen, waarbij emotionele betekenis/beleving en authenticiteit mogelijke wegingsfactoren zijn.

Het **deponeren** kent problemen van een andere aard. Deze betreffen de conservering(skosten) en het fysiek deponeren van vondsten/resten uit WOII. Voor wat betreft het laatste ontstaan problemen door de bestaande conflicterende wet- en regelgeving (o.a. de Wet wapens en munitie vs. de Monumentenwet). Op dit moment hebben verschillende archeologische depots archeologische vondsten in beheer die daar formeel illegaal geplaatst zijn volgens de Wet wapens en munitie (Odyssee-project Begraven Oorlogsverleden). Bij het conserveren van vondsten maken de dikwijls zeer grote hoeveelheden metalen resten een project bij voorbaat onevenredig duur- zo niet onbetaalbaar- voor (sommige) opdrachtgevers. Ook ontbreekt hier een goed afwegingskader om dit vondstmateriaal te selecteren of te deselecteren (cf KNA PS06 selectie- en deselectie eisen)³ rekening houdend met andere wettelijke kaders. Bij het ontbreken van een dergelijk afwegingskader en onduidelijkheid over wet- en regelgeving en (mogelijk internationale) eigendomsrechten, kunnen depots deze vondsten veelal niet ex situ behouden of bestaat daarover grote onduidelijkheid.

Fase 2 PM:

Op basis van de uitkomsten van Fase 1 en mogelijk aanvullende besluitvorming zal bekeken worden of en hoe er vorm en inhoud gegeven kan worden aan de onderdelen waarderen, selecteren/deselecteren en conserveren. Dit kan resulteren in wijziging van/aanvulling op de KNA.

Voor het waarderen en selecteren zou dit in samenhang beschouwd kunnen worden, bijvoorbeeld door eerst een inventarisatie gevolgd door een advies uit te voeren.

- Uit de inventarisatie met raadpleging van betrokken partijen (o.a. eigenaar/depohouder, bevoegde overheden, niet-archeologische WOII experts) en mogelijk andere 'eigenaren' komen de problemen en de reikwijdte naar voren op het gebied van waarderen en selecteren (mede op basis van de uitkomst van Fase 1a en 1b).
- De inventarisatie zou kunnen worden afgerond met een advies op basis waarvan concrete oplossingen/aanvullingen/verbeteringen voor het kunnen selecteren en deselecteren (cf KNA PS06) worden geformuleerd. Tevens mondt de inventarisatie uit in een concreet voorstel voor een passend KNA

³ KNA PS06 voldoet op dit punt niet vanwege het grote aandeel van industrieel, in serie vervaardigd materiaal.

⁴ Bij het uitvoeren hiervan zullen de nog te verschijnen RAM rapportage en een casestudie van RAAP in de provincie Utrecht belangrijke peilers vormen.

waarderingkader, dan wel een aanvulling daarop voor deze vindplaatsen⁴.

3.4 Kennisdocument/handreiking samenloop archeologie en explosieven (Fase 3)

"Een gecombineerd archeologisch- en explosievenonderzoek in Oosterbeek dat begin oktober 2011 gestart is, heeft enkele honderden overblijfselen uit de Slag om Arnhem aan het licht gebracht".

Hoewel het precieze aantal niet bekend is, worden er jaarlijks in Nederland veel terreinen, maar ook rivierbeddingen uitgebaggerd of gesaneerd omdat er niet gesprongen explosieven in de bodem aanwezig zijn. In toenemende mate is daarbij, zoals in Oosterbeek, ook een archeoloog betrokken. Doordat de kennis hierover slechts in enkele archeologische rapporten is opgenomen, is er weinig kennis bij de opdrachtgever en bij de 'ruimer' over samenloopaspecten en de cultuurhistorische waarde van het materiaal. Omgekeerd is datzelfde het geval bij de archeoloog over het ruimen van explosieven, zoals het werkproces (gehanteerde protocollen) en de veiligheid. Dit is jammer, want meer aandacht en kennis kan het samengaan of de samenloop positief stimuleren. Hierdoor kan een terrein niet alleen veilig en vrij van explosieven worden opgeleverd, maar wordt er ook nieuwe kennis gegenereerd over deze belangrijke periode uit onze geschiedenis. Beide werelden kennen bovendien overeenkomsten in de aanpak/benadering die zich lenen voor samenloop in de uitvoering.

Fase 3:

Deze fase staat in principe los van het uitvoeren van Fase 1 en PM Fase 2, maar wordt logischerwijze uitgevoerd na- of min of meer gelijktijdig met Fase 1a en b. Voor dit onderwerp wordt voorgesteld een op de praktijk toegeschreven handreiking te ontwikkelen vergelijkbaar met de SIKB handreiking Archeologie en Bodemsanering/Bodemsanering en Archeologie. De handreiking heeft als primaire doelgroep de gemeente als bevoegd gezag en opdrachtgever (in feite de facilitator voor samenloop), maar dient tegelijk ook als een praktische handreiking en kennisdocument voor de archeoloog over Conventionele Explosieven (CE) en biedt 'de ruimer' kennis over de archeologische uitvoering. Inmiddels is bij diverse gemeenten praktijkervaring opgedaan met dergelijke gecombineerde onderzoeken. Het ligt voor de hand om deze ervaring als *best practices* een plek te geven in de handreiking, waarmee de opgedane kennis ook voor andere partijen ontsloten wordt.

In de handreiking kan een opdrachtgever (meestal de gemeente) informatie vinden over de wijze waarop die samenloop uitgevoerd kan worden. Ingegaan wordt op relevante wet- en regelgeving, rollen en verantwoordelijkheden en de kosten en *tips & tricks* voor het aanbesteden van een samenloopproject. Aan de hand van bijvoorbeeld schema's kunnen de processen van beide 'condities' in relatie tot het proces van ruimtelijke ordening en besluitvorming inzichtelijk worden gemaakt.

De ruimer en de archeoloog worden bediend met kennis over samenloopvoorbeelden uit de praktijk. Uitgegaan wordt van 5 voorbeeldprojecten, waarvan 2 'beschreven' zijn vanuit het perspectief van de ruimer. De uitvoeringsvorm is meestal en logischerwijze een archeologische begeleiding. Vanuit het oogpunt van veiligheid is de ruiming leidend aan het archeologisch onderzoek. Rekening houdend met het veiligheidsaspect wordt er voor de handreiking vanuit gegaan dat beide onderzoeken op basis van duidelijke werkafspraken gelijkwaardig zijn waar het gaat om de doelstelling van beide. Om hier handen en voeten aan te geven wordt de handreiking in het deel voor de uitvoering voorzien van voorbeeld werkprotocollen. Voor de archeoloog zou deze bijvoorbeeld deel

kunnen uitmaken van het PvE en voor de ruimer de afspraken m.b.t. de archeologie in het werkprotocol van de ruimer.

De handreiking bevat samengevat de volgende onderwerpen (hoofdstukken):

Deel voor de bevoegde overheid (in rol van bevoegde overheid en opdrachtgever):

- Inleiding, nut en noodzaak, doel en inhoudelijke aspecten
- Achtergrond, wet- en regelgeving, rollen en verantwoordelijkheden⁵
- Kwaliteitsaspecten
- Schema RO procedure, besluitvorming i.r.t. het proces van ruimen en een archeologisch onderzoek (wat kan wanneer en op welke wijze gecombineerd worden?)
- Het faciliteren van een samenloop project bestaande uit een ruiming en een archeologische begeleiding
 - Kosten/financiële aspecten
 - Informatie over het PvE, Werkafspraken (welke eisen zijn aan de orde?)
 - Informatie over het aanbesteden (tips en tricks)
- Toezicht houden op een samenloop project

Deel voor de uitvoerder (ruimer en archeoloog)

- Kennis (relevante) over elkaars werkvelden en werkprocessen
 - Introductie op het werk van een ruimer voor de archeoloog (doel, veiligheid, werkprocessen, actoren, kwaliteit)
 - Introductie op het werk van de archeoloog tijdens een archeologische begeleiding voor de ruimer (doel, werkprocessen, kwaliteit, actoren)
- Werk met werk maken
 - Kennis over de werkprotocollen van de ruimer
 - Kennis over de werkzaamheden van de archeoloog (KNA)
 - Het PvE voor een samenloopproject (wat kan, wat moet)
 - Voorbeeld werkprotocol t.b.v. een samenloopproject (dit voorbeeld protocol bevat de basale werkafspraken hoe de samenloop uitgevoerd kan worden)
- De handreiking is voorzien van 5 voorbeelden uit de praktijk. Hiervan worden 2 belicht door de ogen van de ruimer, en 3 door de ogen van een archeologisch begeleider (voorbeelden hebben als doel relevante kennis over die projecten te ontsluiten. Aan de orde komen: werkproces, knelpunten en kansen/leermomenten, wat heeft het opgeleverd?).

⁵ Deze aspecten kunnen grotendeels zo niet geheel uit de uitkomsten van fase 1 gedestilleerd worden.

4 Offerte met plan van aanpak fase 3

Fase 3 wordt middels een openbaar aangekondigde (Archweb/VEO) belangstellingsregistratie meervoudig onderhands aanbesteed. Het aanbesteden geschiedt op basis van een prijsopgave met uitwerkingsvoorstel aan een combinatie van deskundige partijen bestaande uit een partij met kennis van de archeologie en een WSCS-OCE gecertificeerd bedrijf.

Offerte fase 3 opstellen handreiking samenloop

- In de offerte dient naast de uit te voeren werkzaamheden minimaal rekening gehouden te worden met het verwerken van tenminste drie commentaarrondes, deelname aan 3 overleggen (2x begeleidingscommissie/klankbord, 1x CCvD Archeologie) en deelname/organiseren van een *round table* met gemeentearcheologen en mogelijk andere betrokken partijen;
- De offerte is voorzien van een Uitwerkingsplan. Het Uitwerkingsplan verschaft inzicht in de uit te voeren werkzaamheden per hoofdactiviteit (zie het kader beschreven in 3.4) en de daarbij in te zetten medewerkers en de deskundigheid van de in te zetten medewerkers (CV);
- Een ervaren/deskundige projectleider fungeert als aanspreekpunt/penvoerder voor het project voor de opdrachtgever (ook in geval van samenwerking met een andere partij);

** Samenwerking tussen een archeologische partij en een partij met kennis op het gebied van het ruimen van CE is een absolute voorwaarde. Uitgangspunt hierbij is dat één partij als hoofduitvoerder fungeert.*

4.1 Bepalingen

- Alle rechten berusten bij opdrachtgever.

4.2 Planning en fasering

Fase 3

November 2013 start belangstellingsregistratie

November/december 2013 opdrachtverlening

December 2013 – maart 2014 maken van de handreiking

- In deze periode vindt er 1 of 2 x een overleg plaats met de begeleidingscommissie, een *round table* met gemeentearcheologen en een bespreking met het CCvD (de eerste of tweede vergadering in 2014).
- April 2014: opleveren en drukken Handreiking Samenloop ruiming en archeologische begeleiding.

5 Organisatie en begeleiding

De begeleidingscommissie (samengesteld uit *all parties concerned*) leest mee en adviseert het CCvD Archeologie over het projectresultaat. Het gehele project gaat eerst van start met de uitvoering van Fase 1a en 1b (inventariseren en agenderen). Op basis van die inventarisatie kan naar verwachting beter gemotiveerd vervolgd worden met het (laten) uitvoeren van projecten die rechtstreeks te maken hebben met de uitvoering (waarderen) en het deponeren (deselecteren/selecteren en conserveren) (Fase 2 PM) en bij Fase 3 het omgaan met niet gesprongen explosieven.

De begeleidingscommissie wordt samengesteld met deskundigen namens de volgende partijen IPO/Vakberaad, CGA, VOIA, NVAO, RCE, RWS, Archon

Buiten de archeologie: CCvD-OCE (Vereniging voor Explosieven Opsporing, VEO), NIOD, collectiehouders met WOII-component (bijv het verzetsmuseum).

De begeleidingscommissie beoordeelt de eerste concepten, voordat het definitieve concept ter goedkeuring wordt voorgelegd aan het CCvD Archeologie. Tevens kan deze commissie als klankbord fungeren voor de uitvoerder tijdens de uitvoering.

SIKB is opdrachtgever voor dit project. Contactpersoon opdrachtgever: Esther Wieringa, Programmasecretaris Archeologie

6 Vereiste kennis en ervaring fase 3

Voor het uitvoeren van deze fase is kennis op het terrein van het ruimen van CE-explosieven en van de archeologie en WOII archeologie een vereiste. Ook kennis van de Monumentenwet en kennis van de Wet wapens en munitie is vereist. Samengevat gelden de volgende criteria:

- Kennis van het proces en uitvoering van archeologische monumentenzorg (AMZ, KNA);
- Kennis van het proces en de uitvoering van CE-ruiming (protocollen, werkprocessen)
- Kennis van de relevante wet- en regelgeving (wet wapens- en munitie, protocollen CE, KNA, monumentenwet);
- Kennis van gemeentelijke praktijk (beleid en (decentrale-) overheid) en relevante rollen en verantwoordelijkheden
- Communicatieve vaardigheden, ervaring met het opstellen van teksten, ook voor een niet archeologische doelgroep.

7 Gunningcriteria: eisen aan de offerte met uitwerkingsplan fase 3

De aanbiedingen worden op de volgende punten beoordeeld:

Offerte fase 3:

- In de offerte dient rekening gehouden te worden met twee bijeenkomsten met de begeleidingscommissie, 1 round table met gemeentelijk archeologen en 1 bijeenkomst met het CCvD Archeologie en het verwerken van opmerkingen na die bijeenkomsten.

- De offerte maakt per activiteit inzichtelijk hoe het taakstellende budget (PM) wordt uitgevoerd aan de hand van het aantal uren en in te zetten actoren per activiteit.
- De offerte moet uitgaan van het beschikbare taakstellende budget (PM) (dat bedrag is excl. BTW), er mag dus niet voor een lager, maar ook niet voor een hoger bedrag worden ingeschreven.
- Er kan binnen deze opdracht geen sprake zijn van meerwerk, noch van minderwerk. Alle risico's op meerwerk berusten bij de opdrachtnemer.

Eisen aan het Uitwerkingsplan:

- Het uitwerkingsplan voor fase 3 verschaft inzicht in de uit te voeren werkzaamheden conform het kader in 3.4 (globale uitwerking van de onderdelen) en de daarbij in te zetten medewerkers;
- Een ervaren projectleider fungeert als aanspreekpunt voor het project en de opdrachtgever (ook in geval van samenwerking);
- Het uitwerkingsplan heeft een heldere opbouw;
- In het uitwerkingsplan wordt duidelijk vermeld wanneer welke tussenproducten worden geleverd en wat het eindproduct van het project is. Met betrekking tot de vorm geldt dat uitgegaan dient te worden van een analoge handreiking in kleur. Deze moet ook als 'doorbladerbare' pdf digitaal ontsloten kunnen worden (website SIKB, website CGA).
- De doelgroepen opdrachtgever/bevoegde overheid en uitvoerder zijn qua lay out en 'taal' duidelijk van elkaar (te) onderscheiden.
- De tekst is voorzien van afbeeldingen en schema's waar die relevant zijn (we gaan uit van een aantrekkelijk vormgegeven handreiking).
- De lay out en het drukwerk wordt verzorgd door SIKB en valt daarmee buiten de opdracht. Wel worden teksten geredigeerd aangeleverd en zijn schema's en afbeeldingen van voldoende kwaliteit en kunnen deze in principe zonder nabewerking in de handreiking worden opgenomen.

Het beschikbare taakstellende budget zal op aanvraag na publicatie van de belangstellingsregistratie aan belangstellende partijen bekend worden gemaakt. Dit betekent dat de ingekomen offertes met uitwerkingsplan na de pre-kwalificatie (belangstellingsregistratie) alleen op kwaliteit beoordeeld zullen worden.

Het uitwerkingsplan cq de kwaliteit zal beoordeeld worden op de navolgende 2 afzonderlijke onderdelen en 4 sub-onderdelen:

1. Uw visie op de uitvoering van handreiking (fase 3)
2. De door u voorgestelde aanpak. Deze wordt beoordeeld op:
 - 2a Uitwerking van de onderwerpen (zie par 3.4)
 - 2b Uitwerking/aanpak praktijkvoorbeelden (zie par 3.4)
 - 2c Samenwerking en inzet van stakeholders
 - 2d Originaliteit en creativiteit

Deze 2 onderdelen en 4 sub-onderdelen tellen allen even zwaar (het relatieve gewicht van de (sub-)onderdelen is gelijk).

De beoordeling vindt plaats op basis van 'rapportcijfers'. De rapportcijfers vertegenwoordigen de navolgende 'waarde' / 'kwalificaties':

- 5: Zeer goed
- 4: Goed
- 3: Voldoende
- 2: Onvoldoende

1: Ongeschikt

Elk onderdeel van het Uitwerkingsplan wordt beoordeeld met een rapportcijfer, dit geschiedt door het beoordelingsteam (bestaande uit mevr. drs M. Parlevliet (gemeente Apeldoorn en bestuur CGA), mevr. drs E. Wieringa en mr. drs. W. de Koning (SIKB) dat in consensus een score per onderdeel zal bepalen. Voldoet een onderdeel uit het uitwerkingsplan aan de uitgangspunten van dit PvA, dan wordt het onderdeel gewaardeerd met het rapportcijfer 3. Naar mate de inschrijver meer blijkt geeft van kunde en praktische gedetailleerdheid in de betreffende toelichtingen en (op onderdelen) een uitwerkingsplan opstelt dat specifiek is toegeschreven op en (goed) aansluit bij de verwachtingen en doelstellingen cf het PvA, dan zal een hoger rapportcijfer worden toegekend. Op dezelfde wijze kan ook een lager cijfer worden toegekend.

Het gemiddelde rapportcijfer van de vijf onderdelen (sub-gunningscriteria) bepaalt het (eind-) rapportcijfer voor het uitwerkingsplan.

De score wordt afgerond tot maximaal twee cijfers na de komma. De afronding geschiedt op basis van de rekenkundige afronding van het derde cijfer achter de komma. De score van 4,4545 wordt derhalve afgerond tot een 4,45.

Voorbeeld:

	Sub-gunningscriterium	Score
1	Visie op de uitvoering	4
2	Aanpak	5
2a	Proces/stappen voldoen aan de uitvraag	5
2b	Te verwachten draagvlak eindresultaat	4
2c	Inzet stakeholders	4
2d	Originaliteit en creativiteit	5

Gemiddelde cijfer is 4,50 (voor het Uitwerkingsplan).

Een onvoldoende (cijfer < 3) voor het Uitwerkingsplan zal nimmer (kunnen) leiden tot gunning van de opdracht.

8 Geraadpleegde bronnen:

Kamp, van der, J. e.a., 2011: *Stille getuigen van de luchtoorlog, vliegtuigarcheologie in Nederland*. Archeobrief nummer 3.

Kok, R.S. & J.A.T. Wijnen, 2011. *Waardering van oorlogserfgoed: een inventarisatie en waardering van sporen uit de Tweede Wereldoorlog op de Grebbeberg en Laarsenberg te Rhenen (provincie Utrecht)*. RAAP-rapport 2240. Weesp.

Kok, R.S. & J.A.T. Wijnen, 2012. *Oorlog op de plank: inventarisatie en potentie van oude archeologische opgravingen met sporen en vondsten uit de Tweede Wereldoorlog*. RAAP-rapport 2546. Weesp.

Kok, R.S., D.E.P.C.M. Beckers, J. van Doesburg, M. Parlevliet, M. Reinders, V. Visser en W.K. Vos, 2013: *Conflictarcheologie in Nederland. De potentie van een thematische, diachrone benadering van sporen van oorlog en geweld*. Archeobrief nummer 2.

Kok, R.S. & W.K. Vos (red.), 2013. *Archeologie van de Tweede Wereldoorlog*. RAM rapportage 211. Zwolle.

Laarse, van der R., 2010 *De oorlog als beleving: over de musealisering en inscenering van Holocaust-erfgoed*, Westerbork leerstoel 2010).

Schriek, J. & Schriek M., 2013. Slagveldarcheologie in Nederland. Vitruvius, nummer 23, april 2013.